

TEKSTIILIALAN TYÖSSÄOPPIMINEN JA AMMATTIOSAAMISEN NÄYTÖT KÄSITYÖKESKUKSESSA

Helena Turunen

Kehittämishankeraportti
elokuu 2006

JYVÄSKYLÄN
AMMATTIKORKEAKOULU
Ammatillinen opettajakorkeakoulu

Tekijä(t) Turunen, Helena	Julkaisun laji Kehittämishankeraportti	
	Sivumäärä 35	Julkaisun kieli Suomi
	Luottamuksellisuus ☐ Salainen _____ saakka	
Työn nimi TEKSTIILIALAN TYÖSSÄOPPIMINEN JA AMMATTIOSAAMISEN NÄYTÖT KÄSITYÖKESKUKSESSA		
Koulutusohjelma Ammatillinen opettajakorkeakoulu		
Työn ohjaaja(t) Weissmann, Kirsti		
Toimeksiantaja(t)		
Tiivistelmä Kehittämishankkeen tavoitteena oli perehtyä käsi- ja taideteollisuusalan perustutkintoon, tekstiilialan artesaaniksi opiskelevien työssäoppimiseen ja ammattiosaamisen näyttöihin sekä niiden toteuttamiseen käsityökeskuksessa. Kehittämishankkeella haluttiin kehittää työssäoppijoiden ohjausta käsityökeskuksessa. Työssä perehdyttiin käsi- ja taideteollisuusalaan ja tämän alan perustutkintoon, mitä tekstiilialan artesaanien/sisustustekstiilien valmistajien oppimistavoitteet ovat opetussuunnitelman perusteiden mukaan ja mitä he opiskelevat. Sen jälkeen siihen, mitä on työssäoppiminen ja millaista on työssäoppijan ohjaus, jonka tavoitteena on opiskelijan ammatillinen kasvu. Käsityökeskus on monipuolinen käsi- ja taideteollisuusalan työssäoppimispaikka ja sopii hyvin työssäoppimisjaksolla annettavien ammattiosaamisen näyttöjen näyttöympäristöksi. Ohjaus- ja palvelutoiminnan ja Kädentaidot ja valmistus opintokokonaisuuksien käsityökeskuksessa toteutetut työssäoppimistehtävät sopivat myös näyttötehtäviksi. Ammattiosaamisen näyttö annetaan jokaisesta ammatillisesta opintokokonaisuudesta, joita on esimerkiksi sisustustekstiilien valmistajiksi opiskelevilla yhdeksän. Kehittämishankkeeseen sisältyi ammattiosaamisen osanäytön kokeileminen sekä työssäoppimisjaksolla käsityökeskuksessa että oppilaitosympäristössä Ingmanin käsi- ja taideteollisuusoppilaitoksessa opetusharjoittelun yhteydessä. Ammattiosaamisen näyttöihin liittyvän suuren suunnittelu-, valmistelu-, toteutus- ja dokumentointityömäärän ja kokeilujen perusteella kehittämishankkeessa päädyttiin suunnittelemaan neljä käsityökeskuksessa toteutettavaa, yhdistettyä ammattiosaamisen näyttöä. 1.8.2006 jälkeen opintoihin sisältyvät ammattiosaamisen näytöt ovat osa opiskelijan arviointia ja niiden käyttöönotto tulee kehittämään työssäoppimista.		
Avainsanat (asiasanat) ammattitutkinnot, kädentaidot, käsi- ja taideteollisuusoppilaitokset, ohjaus, työssäoppiminen		
Muut tiedot		

Author(s) Turunen, Helena	Type of Publication Development project report	
	Pages 35	Language Finnish
	Confidential ☐ Until _____	
Title ON-THE-JOB LEARNING AND VOCATIONAL SKILLS DEMONSTRATION OF TEXTILES AND CLOTHING DESIGN AND PRODUCTION IN THE HANDICRAFT CENTRE		
Degree Programme Vocational Teacher Education College		
Tutor(s) Weissmann, Kirsti		
Assigned by		
Abstract The aim of this Development project was to get orientation with Vocational Qualification in Crafts and Design and particularly Study Programme in Textiles and Clothing Design and Production, and also how on-the-job learning and vocational skills demonstration will be carried trough in the handicraft centre. The aim of this project was also to get know, what kind of skills artisans have to learn according to the national core curriculum and how to supervise students at on-the-job learning. In the handicraft centre students receive vocational competence and it is a suitable place to give vocational skills demonstration. Guidance, service and handicraft duties at on-the-job learning are suitable as vocational skills demonstration. Artisans should have to give nine vocational skills demonstrations after every professional study module. This should mean a lot of work because of planning, making preparations, putting plan into practice and documenting. On ground of experiments with vocational skills in the handicraft centre and in Crafts and Design Vocational Institution of Ingman, has two vocational skills demonstrations connected together. This Development project make plans for four, connected vocational skills demonstrations, all of which are practicable in handicraft centre. After 1.8.2006 vocational skills demonstration system will be a part off evaluation and it will improve also on-the-job learning.		
Keywords vocational upper secondary qualification, Hands and Crafts, vocational institution, guidance, on-the-job learning		
Miscellaneous		

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO	2
2 KÄSI- JA TAIDETEOLLISUUSALA	4
2.1 Käsi- ja taideteollisuusalan perustutkinto	4
2.1.1 Artesaani, sisustustekstiilien valmistaja	5
2.2 Työssäoppiminen	7
3 TYÖSSÄOPPIJAN OHJAAMINEN	9
3.1 Ihmiskäsitys	9
3.2 Tieto- ja oppimiskäsitys	10
3.3 Ohjaus on vuorovaikutusta	12
4 KÄSITYÖKESKUS TYÖSSÄOPPIMIS- JA NÄYTTÖPAIKKANA	14
4.1 Kiuruveden käsityökeskus työssäoppimispaikkana	14
4.2 Ammattiosaamisen näytöt	15
4.2.1 Näytön kokeileminen käsityökeskuksessa	16
4.2.2 Näytön kokeileminen oppilaitoksessa	18
4.3 Työssäoppimistehtäviä käsityökeskuksessa	19
5 YHDISTETYT AMMATTIOSAAMISEN NÄYTÖT KÄSITYÖKESKUKSESSA	21
5.1 Kulttuurin soveltaminen sekä Kädentaidot ja valmistus	21
5.1.1 Näytön kuvaus	22
5.1.2 Näyttöympäristö	23
5.2 Tuotteen suunnittelu ja valmistus sekä Kädentaidot ja valmistus	23
5.2.1 Näytön kuvaus	24
5.2.2 Näyttöympäristö	24
5.3 Tekstiilin suunnittelu sekä Tuotteen asiakaslähtöinen valmistus	25
5.3.1 Näytön kuvaus	25
5.3.2 Näyttöympäristö	25
5.5 Tuotteen asiakaslähtöinen valmistus sekä Ohjaus- ja palvelutoiminta	26
5.5.1 Näytön kuvaus	26
5.5.2 Näyttöympäristö	27
5.5 Ammattiosaamisen näytön arviointi	27
5.5.1 Arviointikeskustelu	28
5.5.2 Arvosanan antaminen ja arviointitiedon tallentaminen	29
6 AMMATTIOSAAMISEN NÄYTTÖJEN VAIKUTUS TYÖSSÄOPPIMISEEN	30
6.1 Koulutuksen ja työelämän yhteistyö	30
6.2 Ammattitaidon työelämävastaavuus	31
6.3 Toiminnan ja oman ammattiroolin arviointi	32
7 POHDINTAA	33
8 LÄHTEET	35

1 JOHDANTO

Työskentelen Kiuruvedellä yhdessä Ylä-Savon käsi- ja taideteollisuusyhdistyksen kuudesta käsityökeskuksesta. Ylä-Savon käsi- ja taideteollisuusyhdistys ry, Taito Ylä-Savo on alueellinen palvelu ja neuvontajärjestö. Yhdistyksen toiminta-alueita ovat Iisalmen ja Kiuruveden kaupungit sekä Lapinlahden, Pielaveden, Rautavaaran ja Sonkajärven kunnat. Iisalmissa toimii käsi- ja taideteollisuuskeskus, joka muodostuu käsityökeskuksesta, lahjatavaramyymälä Taito Shopista ja yhdistyksen toimistosta.

Ylä-Savon käsi- ja taideteollisuusyhdistys on sitoutunut noudattamaan Käsi- ja taideteollisuusjärjestön toiminta-ajatusta, joka on käsityön edistäminen **elinkeinona, kulttuurina ja taitona**. Yhdistyksellä on merkittävä rooli **käsityökulttuurin** säilyttämisessä omalla alueellaan. Toimintamuotoja ovat näyttelyt, kilpailut ja erilaiset tapahtumat. Alueen käsityökeskuksissa toimii monenlaisia **kädentaitojen** työpajoja ja järjestetään erilaisia kursseja. Käsityöläisten **elinkeinoa** yhdistys on edistänyt markkinoimalla heidän tuotteitaan Taito Shop Vennyssä ja Jussissa sekä käsityökeskusten myyntipisteissä. Yhdistyksen tuotemerkki AnnaQ valmistaa, markkinoi ja myy Anna Halosen mattokutomon kiintopujotusmattoja, jugend-ajan ryijyjä ja ryijypaketteja. Ryijyjä markkinoivat ja myyvät 12 jälleenmyyjää eri puolella Suomea sekä oman alueen käsityökeskukset. (Ylä-Savon käsi- ja taideteollisuus ry toimintakertomus 2005, 1-6;<http://www.annaq.com>)

Työpaikallani toimin työpaikkaohjaajana opiskelijoille, jotka suorittavat käsi- ja taideteollisuusalan perustutkintoa tekstiili- ja vaatetusosalalla. Työssäoppijan arvioiminen, varsinkin numeroin, on vaikeaa. 1.8.2006 jälkeen opiskelunsa aloittaneiden työssäoppimisjaksoilla antamat ammattiosaamisen näytöt ovat lisäksi osa arviointia. Työpaikkaohjaajana tarvitsen ohjausta siihen, että osaan ohjata työssäoppijaa suoritettavan opintokokonaisuuden tavoitteiden mukaisesti tehtäviin ja tulevaisuudessa myös ammattiosaamisen näytön suunnitteluun ja toteutukseen. Lisäksi tarvitsen ohjausta arvioinnin kohteiden

ja –kriteereiden ymmärtämiseen sekä arviointikeskusteluun.

Työssäoppimisjakson tavoitteet ovat kirjattuna harjoittelusopimukseen, mutta arviointikriteerit eri arvosanoille ovat hyvin yleisluonteisia ja tuntuvat ainakin aluksi vaikeasti tulkittavilta.

Kiuruveden käsityökeskuksessa on ollut työssäoppimassa ensimmäisen, toisen ja kolmannen vuoden opiskelijoita. Opintokokonaisuuksien arviointikriteerit ovat olleet heillä samat, vaikka arviointitilanteeseen vaikuttaa esimerkiksi se monettako vuotta opiskelija opiskelee, onko hän tullut opiskelemaan suoraan peruskoulusta vai onko jo toisen ammatin omaava aikuinen. Työssäoppimisen väliarvioinnin olemme tehneet opiskelijan kanssa molemmat erikseen ilman opettajaa. Työssäoppimisjakson lopussa käydyt arviointikeskustelut ovat mielestäni onnistuneet paremmin, koska opettaja on ollut niissä mukana tukemassa ja ohjaamassa.

Tällä kehittämishankkeella haluan kehittää itseäni työssäoppijoiden ohjaajana. Aluksi käsittelen sitä, mitä on käsi- ja taideteollisuusala, mitä tämän alan opiskelijoiden on tavoite oppia ja mitä on työssäoppiminen; millaista ohjausta työssäoppija tarvitsee ja millainen käsityökeskus on työssäoppimispaikkana. Sen jälkeen sitä, mitä ammattiosaamisen näytöt ovat ja millaisina niitä voisi toteuttaa Kiuruveden käsityökeskuksessa. Lopuksi käsittelen sitä, miten ammattiosaamisen näytöt vaikuttavat työssäoppimiseen.

Opetusharjoitteluni suoritin syksyllä 2005 ja keväällä 2006 Ingmanin käsi- ja taideteollisuusoppilaitoksessa, jossa oltiin juuri lisäämässä ammattiosaamisen näyttöjä tekstiilialan perustutkinnon arviointiin. Olen suunnitellut tämän kehittämishankkeen näyttötehtävät huomioiden heidän opetussuunnitelmansa. Tehtävät ovat käsi- ja taideteollisuusalan opetussuunnitelman perusteiden ja käsi- ja taideteollisuusalan kansallisen näyttöaineiston mukaisia, joten ne sopivat muidenkin oppilaitosten ja käsityökeskusten toteutettaviksi.

2 KÄSI- JA TAIDETEOLLISUUSALA

Käsi- ja taideteollisuusala kuuluu kulttuurialaan ja siltä valmistuneet toimivat monilla eri toimialoilla ja eri ammateissa. Minä olen valmistunut ja työskentelen tekstiilialalla, sen lisäksi ammattialoja on paljon mm. entisöinti, keramiikka-ala, kirjansidonta, veneenrakennus, kivi-, metalli-, rakennus- ja vaatetusala.

Käsi- ja taideteollisuusalan töissä korostuvat yksilöllinen tekeminen, kädentaidot sekä tuotteiden korkeatasoinen suunnittelu ja valmistus. Alan ammattilainen hallitsee materiaalit, työvälineet ja menetelmät laaja-alaisesti. Hän toimii käsityön, tuotannon ja palvelun työvaltaisissa tehtävissä. Niissä korostuvat kulttuurin ja ympäristön taju, esteettinen ja luova osaaminen, tyyli- ja laatutietoisuus, tietojen ja taitojen soveltaminen ja yhteistyökyky tuotantoprosessin eri vaiheissa.

Työelämässä voi toimia omien tavoitteidensa mukaan joko toisen palveluksessa tai yrittäjänä. Alalle on tyypillistä asiakaslähtöinen toimintapa ja oman tuotteen tai palvelun tarjoaminen. Työskentelyssä korostuvat sisäinen yrittäjyys ja valmiudet kehittää jatkuvasti omaa osaamistaan. (Ammatillisen peruskoulutuksen opetussuunnitelman perusteet 2001, 102)

2.1 Käsi- ja taideteollisuusalan perustutkinto

Käsi- ja taideteollisuusalan perustutkinto on laajuudeltaan 120 opintoviikkoa, josta ammatillisia opintoja on 90, vapaasti valittavia opintoja 10 ja yhteisiä opintoja, yleisaineita suoraan peruskoulun jälkeen opiskelemaan tulleille, 20 opintoviikkoa. Opiskelijoita valmistuu Esinesuunnittelun ja -valmistuksen, Ympäristösuunnittelun ja rakentamisen tai Tekstiilin ja vaatetuksen suunnittelun ja valmistuksen koulutusohjelmasta, josta valmistuu esimerkiksi Ingmanin käsi- ja taideteollisuusoppilaitoksesta sisustustekstiilien valmistajia.

Opetussuunnitelman perusteiden (2001) mukaan koulutuksen tulee tuottaa valmiuksia, jotka lisäävät kaikilla aloilla tarvittavaa ammattisivistystä ja kansalaisvalmiuksia ja joiden avulla opiskelijat pystyvät seuraamaan yhteiskunnassa ja työelämässä tapahtuvia muutoksia ja toimimaan muuttuvissa oloissa. Tavoitteena on, että opiskelijat tulevat toimeen monikulttuurisessa ympäristössä, ovat suvaitsevaisia ja kielitaitoisia voidakseen osallistua opiskelijavaihtoon ja sijoittua kansainvälistyville työmarkkinoille.

Tavoitteena on, että opiskelija perehtyy alansa työsuojelumääräyksiin ja -ohjeisiin sekä noudattaa niitä. Hän osaa arvostaa turvallista, terveellistä ja viihtyisää työympäristöä ja kehittää sitä. Hän osaa tunnistaa työhön ja työympäristöön liittyvät vaarat ja terveyshaitat sekä suojautua niiltä ja torjua niitä. Opiskelija osaa toimia työssä ja kansalaisena kuluttajien oikeuksien, velvollisuuksien ja vastuun mukaisesti sekä noudattaa toiminnassaan kestävän kehityksen periaatteita. Opiskelijan tulee olla yhteistyökykyinen. Hänen tulee seurata alansa kehittymistä ja saada valmiudet hyödyntää tieto- ja viestintätekniikkaa sekä uutta teknologiaa niin työssä kuin kansalaisena. (Ammatillisen peruskoulutuksen opetussuunnitelman perusteet 2001, 10-11)

2.1.1 Artesaani, sisustustekstiilien valmistaja

Opetussuunnitelman perusteiden (2001) mukaan Tekstiilin ja vaatetuksen suunnittelun ja valmistuksen koulutusohjelman tulee tuottaa opiskelijalle sellaiset valmiudet, että hän pystyy työskentelemään alan erilaisissa valmistus-, korjaus- tai huolto-, palvelu ja ohjaustehtävissä toisen palveluksessa tai itsenäisenä ammatinharjoittajana.

Opiskelijan on tunnettava valmistuksen suunnitteluprosessi ja hänellä on oltava työtehtävien kannalta keskeiset tiedot ja taidot alansa uusista ja perinteisistä materiaaleista, työtavoista, koneista ja laitteista. Opiskelijan on osattava lukea ja laatia työohjeita ja piirustuksia ja pystyttävä dokumentoimaan työn kulkua. Hänen on pystyttävä valmistamaan ammattialansa tuotteita alusta loppuun asti yksittäiskappaleina tai

sarjatuotannon periaatteella. (Ammatillisen peruskoulutuksen opetussuunnitelman perusteet 2001, 13)

Sisustustekstiilien valmistajiksi opiskelevat suunnittelevat itse kaikki opintojensa aikana valmistamansa tuotteet, he valmistavat kodin tekstiilejä esimerkiksi mattoja, kattaus- ja saunatekstiilejä tai taidetekstiilejä sekä julkisen tilan tekstiilejä kutomalla, värjäämällä ja erilaisilla kankaanpainantamenetelmillä. He saavat perustiedot tekstiili- ja sisustussuunnittelusta sekä oppivat käyttämään digikameraa ja hyödyntämään kuvanmuokkausta suunnittelu- ja dokumentointityössä.

Kudonnassa opiskellaan kankaanrakentamisen työvaiheet ja erilaisten sidospintojen ja materiaalien käyttöä. Sidoksia suunnitellaan ATK-ohjelmilla ja valmistetaan tuotteita perinteisten kangaspuiden lisäksi mm. ATK- ja erikoiskangaspuilla sekä tuftaamalla. Lisäksi tutustutaan oman ammattialan historiaan ja perinnetekstiileihin sekä opetellaan käyttämään erilaisia pujotus- ja poimintatekniikoita.

Kankaanpainannassa opiskellaan yleisimmät käsinpainannan menetelmät, joita voi halutessaan laajentaa teollisiin painantamenetelmiin työssäoppimispaikoissa. Värjäyksessä opiskellaan yleisimpien luonnonmateriaalien, lankojen, kuitujen ja kankaiden värjäminen sekä kuvioiminen erilaisin solmu-, taittelu- ja sidontavärjäysmenetelmin. Taitojen karttuessa opiskelijat suunnittelevat ja valmistavat asiakastöitä haluamallaan tekniikalla.

Kulttuuritietoaineet lisäävät tuntemusta suomalaisesta ja kansainvälisestä kuvataiteesta, asumisesta, ympäristöstä ja muotoilusta. Kuvallisessa ilmaisussa opiskellaan väri-, muoto- ja tilaoppia, joita hyödynnetään tuotteiden suunnittelussa ja valmistuksessa. Piirustuksessa ja maalauksessa opetellaan sekoittamaan värisävyjä ja löytämään itselle sopivat ilmaisukeinot, värit ja välineet.

Vapaasti valittavissa opinnoissa on mahdollisuus valita kiinnostavia,

opintoja suuntaavia tai syventäviä kursseja esimerkiksi huonekalujen verhoilu, erikoiskangaspuilla kudonta, huovutus, näyttely- ja messurakentaminen tai valokuvaus.

Valinnaiset opinnot suoritetaan työssäoppien niissä tehtävissä, joissa opiskelija haluaa tulevaisuudessa työskennellä. Näiden opintojen jälkeen on mahdollista työskennellä esimerkiksi myynti- ja neuvontatehtävissä sisustusalanliikkeissä, tekstiilien valmistajana käsityöyrityksissä, yksityisyrittäjänä suunnitellen, valmistuen ja markkinoiden omia mallistoja tai valmistuen alihankintatyönä muiden suunnittelemaa tuotteita. Tulevaisuuden työtä voi olla somistaminen tai ohjaus- ja neuvontatehtävät harrastus- ja terapia-aloilla. (<http://www.ingmanedu.fi/teva.html>)

2.2 Työssäoppiminen

Laki ammatillisesta koulutuksesta 630/98 muutti toisen asteen ammatilliset tutkinnot kolmivuotiseksi ja määritteli, että tutkintoihin liitetään vähintään puolen vuoden mittainen työssäoppimisen jakso. Käytännössä tämä on laajentanut oppimisympäristön työpaikoille ja ammattiosaamisen näyttöjen myötä entisestään lisää yhteistyötä oppilaitosten ja työelämän välillä.

Työssäoppimisen tavoitteena on lisätä koulutuksen työelämävastaavuutta; tehdä opiskelijoille tutuksi työelämän pelisääntöjä ja toimintatapoja, syventää heidän ammatillista osaamistaan sekä helpottaa työmarkkinoille siirtymistä ja lisätä työmarkkinatietoutta. Työssäoppimisen on toivottu myös lisäävän kiinnostusta ammatilliseen koulutukseen ja helpottavan yrityksiä löytämään ammattitaitoisia työntekijöitä.

(<http://www.edu.fi/tonet/fin/työnantaja/index.html>)

Ingmanin käsi- ja taideteollisuusoppilaitoksessa ammatillisiin opintoihin sisältyy 20 opintoviikkoa työssäoppimista. Valinnaisista opinnoista Kädentaidot ja valmistus (10 ov) ja Ohjaus ja palvelutoiminta (10 ov) ovat

opintokokonaisuuksia, jotka on mahdollista suorittaa työssäoppien käsityökeskuksessa.

Opetussuunnitelman perusteiden (2001) mukaan opiskelijan on saatava riittävästi ohjausta ja tukea työssäoppimisen aikana ja varsinkin sen alussa. Työssäoppiminen on tavoitteellista, ohjattua ja arvioitua opiskelua, työssäoppimisjaksojen on oltava ammatinhallinnan kannalta riittävän pitkiä ja monipuolisia. Opintojen alussa jaksot voivat olla lyhyempiä, mutta tietojen ja taitojen kartuttua mahdollisimman pitkiä, jotta opiskelija saa tilaisuuden oppia kokonaisuuksia ja ottaa vastuuta työtehtävistään.

Työssäoppiminen suunnitellaan yhdessä paikallisen työelämän edustajan kanssa ja siinä on otettava huomioon alueelliset ja paikalliset työelämän tarpeet ja mahdollisuudet sekä opiskeltava ala ja itsensä työllistämisen mahdollisuudet. Opiskelijan henkilökohtaisessa opiskelusuunnitelmassa on osoitettava, miten oppilaitoksessa ja työpaikoilla tapahtuva oppiminen täydentävät toisiaan tutkinnon tavoitteiden saavuttamisessa. Oppilaitoksen tulee valmentaa opiskelijaa työpaikkaa varten ja antaa hänelle mahdollisuus hankkia työssäoppimisenkin aikana opintoihin liittyvää ammattitietoutta. Työpaikalla on kiinnitettävä erityistä huomiota ohjaukseen ja valvontaan sekä palautteen antamiseen.

Koulutuksen järjestäjän vastuulla on järjestää työssäoppimispaikka yhdessä opiskelijan kanssa. Koulutuksen järjestäjän ja työnantajan välisessä sopimuksessa sovitaan ammatillisesta koulutuksesta annetun asetuksen mukaisista asioista. Opiskelija ei ole yleensä työsuhteessa työnantajaan, joten hän on oikeutettu saamaan opintotuen ja opintososiaaliset etuudet, kuten ruokailun ja matkakustannuskorvaukset.

(Ammatillisen peruskoulutuksen opetussuunnitelman perusteet 2001, 83)

3 TYÖSSÄOPPIJAN OHJAAMINEN

Opetussuunnitelman perusteiden (2001) mukaan ammatillisen koulutuksen tavoitteet korostavat ammatillisen ja persoonallisen kasvun kiinteää yhteyttä. Ammattitaitotavoitteiden rinnalla erityisesti nuorten koulutuksessa on keskeistä nuoren persoonallisuuden monipuolinen kehitys ja kasvu yhteiskunnan aktiiviseksi ja vastuulliseksi jäseneksi. Tavoitteena on, että opiskelijoista kasvaa tasapainoisia ja eheitä persoonallisuuksia, jotka ymmärtävät vastuunsa ihmisten välisessä ja ihmisen ja luonnon vuorovaikutuksessa sekä huolehtivat kansallisen kulttuurin edistämisestä.

Keskeisiä arvolähtökohtia ovat demokratia ja tasa-arvo, kodin ja perheen arvostus, vastuu lähimmäisistä, työn kunnioittaminen, suvaitsevaisuus sekä kansallinen kulttuuriperintö ja kansainvälisyys. Koulutuksen yhteisten arvojen lisäksi ammatillisessa koulutuksessa on keskeistä myös jokaisen alan ammatillisen toiminnan arvot, niiden pohdinta ja sisällyttäminen opetukseen. (Ammatillisen peruskoulutuksen opetussuunnitelman perusteet 2001, 99)

3.1 Ihmiskäsitys

Ihmiskäsitys on niin opetuksen ja ohjauksen kuin yleensäkin ihmisiin suhtautumisen perusta. Opetussuunnitelman perusteiden (2001) mukaan ihmisen perusolemukseen kuuluu pyrkimys hyvään ja itsensä kehittämiseen. Tällainen ihmiskäsitys korostaa opiskelijan roolia aktiivisena toimijana, joka on halukas oppimaan ja kehittymään.

Jokainen opiskelija on yksilö, joka osallistuu opiskelunsa suunnitteluun yhteistyössä opettajan ja työpaikkaohjaajan kanssa sekä haluaa tehdä opiskelussaan yksilöllisiä valintoja ja vaikuttaa itse omaan oppimiseensa. Yksilöllisyyttä on myös erilaisuuden hyväksyminen ja kunnioittaminen sekä erilaisten oppijoiden kokemusten ja opiskelutyylien huomioon ottamista. (Ammatillisen peruskoulutuksen opetussuunnitelman perusteet 2001, 100)

Työpaikkaohjaajan omat arvot ja ihmiskäsitys luovat pohjan hänen kasvatusta ajattelulleen ja –filosofialleen ja vaikuttavat toimintaan tiedostamattomalla tasolla vaikkei niistä itse olisikaan tietoinen. Ne ovat määräävin tekijä oman käyttöteorian muodostumisessa. Jokaisella ihmisellä on työhön ja useisiin muihin toimintoihin oma käyttöteoria, joka on eräänlainen sisäänrakennettu säännöstö ja auttaa häntä ymmärtämään työtään tai toimintaansa koskevia uskomuksia, ennakkoluuloja, rutiineja. Kaikkien ihmisten käyttöteoria on syntynyt erilaisten tapahtumien sarjana ja yksilön elämäkokemuksen tuloksena, ja integroitunut ja kumuloitunut ihmisen mielessä. Tutkiessaan omaa käyttöteoriaansa ihminen ymmärtää minkälaiset arvot, uskomukset ja tiedot vaikuttavat hänen toimintaansa. Kyseessä on hänen itsensä antamat merkitykset, vaihtoehtoiset teoriat ja omat ristiriitaiset käsitykset, joita hän on asioille antanut. (Ojanen 2000, 13-14, 86)

3.2 Tieto- ja oppimiskäsitys

Ammatillinen osaaminen on ammattiteorian ja käytännön taitojen integroitunut kokonaisuus, joka näkyy sujuvana toimintana, käytännön taitoina ja kykynä ratkaista ongelmia työtilanteissa. Ammatilliseen toimintaan sisältyy tiedollinen perusta ja harjaantumisen kautta muodostuva käytännön taito. Se on myös ns. hiljaista tietoa, tunteita, kokemuksia ja oivallusta, joiden avulla selvittää joustavasti erilaisista työtilanteista.

Osaamiseen liittyy oman osaamisen arviointitaito, itsenäinen ongelmanratkaisukyky sekä kyky suhtautua tietoon kriittisesti ja oppia jatkuvasti uutta aikaisempia kokemuksia hyödyntäen. Nykyään konstruktivistinen oppimiskäsitys korostaa opiskelijan aktiivista roolia oman tieto- ja taitorakenteensa jäsentäjänä, tiedonhankkijana, käsittelijänä ja arvioijana. Opiskelijan on tärkeintä oppia etsimään monipuolisesti tarvitsemaansa tietoa ja hänen tulee voida yhdistää uusi tieto omaan aikaisempaan tietoonsa. Oppiminen merkitsee aikaisempien ajatus- ja toimintamallien uudelleenjärjestämistä ja täydentämistä. Ymmärrys syntyy, kun opiskelija aktiivisesti valikoi tietoa ja muodostaa oman käsityksensä

asiasta. (Ammatillisen peruskoulutuksen opetussuunnitelman perusteet 2001, 100)

Syvällinen oppiminen vaatii omien oppimiskokemusten käsittelemistä yhdessä työssäoppimispaikan työntekijöiden ja opettajan kanssa.

Ammatillisessa koulutuksessa olevaa opiskelijaa täytyy ohjata reflektiivisyyteen, että hänellä on mahdollisuus kehittyä ja kasvaa omassa ammatissaan. Reflektointi parantaa itsetuntemusta; se on keskustelua itsensä kanssa omasta toiminnasta, käyttäytymisestä ja ajattelusta, oman kokemuksen uudelleenarviointia ajattelun kautta. Käsiyöntekijä palauttaa mieleen ja tekee havaintoja käsityötä suunnitellessaan ja valmistaessaan ympäristöstä, työstään ja itsestään. Omien ajatusten kertaaminen ja pohtiminen, oman toiminnan analysointi ja tarkastelu koko prosessin ajalta selvittää monia työn ongelmia. (Väätäinen 2006, 57; Suojanen 1993, 120)

Ammatissa kehittymisen lisäksi työkäytäntöjen uudistuminen ja työelämän muuttuvat vaatimukset edellyttävät itsearviointi- ja oppimistaitoja ja halua oppia jatkuvasti lisää kuten elinikäisen oppimisen periaatteeseen kuuluu. Pysyvän ajattoman tiedon rinnalla on yhä enemmän muuttuvaa tietoa. Nykyisessä työelämässä tarvittavaa tietomäärää ei kukaan pysty opettamaan tai hallitsemaan. Koska tiedon määrä lisääntyy nopeasti, oppilaitoksissa joudutaan tarkkaan harkitsemaan, millä perusteella opiskeltavat sisällöt ja niiden keskeinen osaaminen valitaan. Niin oppilaitoksissa kuin työelämässäkin olisi oltava mahdollisuus asioiden kyseenalaistamiselle ja useista eri näkökulmista tarkastelulle - avoimuutta erilaisten näkökulmien tarjoamille useille mahdollisuuksille. (Ammatillisen peruskoulutuksen opetussuunnitelman perusteet 2001, 100; Ojanen 2000, 101)

Ammatin oppiminen on kiinteästi sidoksissa työn sisältöön ja toimintaympäristöön, siksi opiskelu aidossa työympäristössä edistää tehokkaasti oppimista. (Ammatillisen peruskoulutuksen opetussuunnitelman perusteet 2001, 101)

3.3 Ohjaus on vuorovaikutusta

Opiskelija on usein hiukan hämmentynyt ja jännittynyt uudesta oppimistilanteestaan. Pelko ja jännitys ovat oppimisesteitä, jos ne jatkuvat pitkään. Opiskelijaan tutustuminen auttaa purkamaan turhia pelko- ja jännitystilanteita. Erityisesti hiljaisten ja arkojen opiskelijoiden kohtaamiseen kannattaa käyttää aikaa. Opiskelijan kanssa on pyrittävä avoimeen dialogiin. Siihen kuuluu molemminpuolinen toisen kunnioittaminen ja hyväksyminen sellaisena kuin on sekä yhdessä asioiden ihmettely. Avoin dialogi on yhteys, se edellyttää rohkeutta omaan kaikenpuoliseen kokemukseen sekä avointa ja kiinnostunutta toisen kuuntelemista. (Ojanen 2000, 64)

Työpaikkaohjaajan on osattava ottaa huomioon opiskelijoiden erilaiset valmiudet suoriutua työssäoppimistehtävistä. Oppijat ovat erilaisia, osa innostuu helposti ja tarttuu ripeästi asioihin, osa voi olla hyvinkin arkoja. Tehtävien vaikeusastetta ja etenemisnopeutta on säädeltävä opiskelijan taitojen ja persoonallisuuden mukaan. Työtehtäviä voi suunnata opiskelijan taipumusten ja mielenkiinnon mukaan. Kokonaisvaltaisessa oppimisessa huomioidaan oppijan elämämaailma ja hänen kokemuksensa. Oppiminen ei kuitenkaan synny suoraan kokemuksesta, vaan se vaatii työstämisen prosessin. Työstetyt kokemukset muodostavat perustan uuden oppimiselle. Onkin ratkaisevaa onko kokemukselle ”tehty” mitään, onko sitä reflektion avulla ”käännetty” oppimiseksi.

(<http://www.edu.fi/tonet/fin/työnantaja/index.html>; Ojala 2000, 16,19)

Työpaikkaohjaaja voi olla esimerkkinä opiskelijalle käsittelemällä työhön liittyviä omia kokemuksiaan. Omien kokemusten huomioiminen lisää itsenäistä ajattelua kuuliaisen tottelevaisuuden sijaan, se lisää itseohjautuvuutta ja vähentää riippuvuutta asiantuntijoihin. Tällöin ohjaaja ei anna valmiita ratkaisuja ja ohjeita, vaan opiskelijan on itse pyrittävä muodostamaan työtehtäviinsä ratkaisut, jotka ohjaaja hyväksyy. Ohjaajan tehtävänä on olla väliaikainen kanssakulkija opiskelijalle. Tärkeintä on yhdessä tutkiminen, kohtaaminen ja työskentely opiskelijan kokemusten

kanssa, mikä on keskeinen asia oppimaan oppimisessa ja edelleen ammatillisen kasvun lisääjänä. (Ojala 2000, 96-97, 145)

Opiskelija ei ole oman alansa ammattilainen, hän tarvitsee ammattinsa osaavan henkilön tukea ja ohjausta työtehtävissä. Ohjauksen tarkoituksena ei ole kuitenkaan opettaa sitä, mitä kokenut työntekijä osaa, vaan tukea **opiskelijan omaehtoista kasvua**. Ohjaus tähtää ohjattavan ammatilliseen kehitykseen, jonka apuna työpaikkaohjaaja käyttää omaa persoonaansa ja ammattitaitoansa. (Ojala 2000, 12-13)

Ohjaajan on kerrottava ja näytettävä opiskelijalle työtehtävät ja seurattava ja tuettava työn suoritusta - varmistettava, että neuvot ja ohjeet on ymmärretty.

Sopivalla ja avoimella vuorovaikutuksella muodostuu hyvä ja **luottamuksellinen** työskentelyilmapiiri sekä tarpeellinen tunnesuhde ohjaajan ja ohjattavan välille. Ohjaajan autenttiset, avoimet kysymykset johtavat opiskelijan tietämyksen kognitiiviselle tasolle, saavat hänet käsittelemään itse tietoaan, edistävät hänen tarkkaavaisuuttaan ja mukanaoloaan eli sitoutumista. Luottamukselliseen suhteeseen kuuluu myös yhdessä ihmettely ja suorat kysymykset, ilman, että itse ahdistuu liikaa, kun ei vielä tiedä. (Ojanen 2000, 140-141) Alkututustumisen jälkeen opiskelija kiinnostuu työn sisällöstä. Ohjaaja voi keskittyä opastamaan ja motivoimaan opiskelijaa työsuorituksissa, sekä ohjata tekemään tuottavaa ja laadukasta työtä oikeilla ja turvallisilla työmenetelmillä. Työtehtävien oppimisen edetessä ohjaaja avustaa ja tukee työsuoritusten entistä syvällisempää oppimista. Työssäoppija on tärkeää saada **osallistumaan työpaikan toimintaan**. Hyvällä ohjauksella ja osallistumisella saavutetaan yhteinen ymmärrys siitä, mitä ollaan tekemässä ja miten työyhteisössä käytännössä toimitaan. (<http://www.edu.fi/tonet/fin/työnantaja/index.html>)

4 KÄSITYÖKESKUS TYÖSSÄOPPIMIS- JA NÄYTTÖPAIKKANA

Käsityökeskuksessa opiskelijan on mahdollista harjoitella monia käsi- ja taideteollisuusalan työtehtäviä oman kiinnostuksensa mukaan.

4.1 Kiuruveden käsityökeskus työssäoppimispaikkana

Omalla työpaikallani Kiuruveden käsityökeskuksessa valmistetaan kodin sisustustekstiilejä - tilaustyönä myös julkisten tilojen tekstiilejä – pääasiassa kutomalla, kankaanpainannalla ja värjäämällä.

Ohjaamme ammattitaitoisesti asiakkaitamme tekemään laadukasta työtä kudonnassa, kankaankuvioinnissa ja erityistekniikoissa - kuitenkin huomioiden asiakkaan taidot ja hänen omat laatuvaatimuksensa.

Suurimmaksi osaksi ohjaamme asiakkaita suunnittelemaan ja valmistamaan itselleen sopivia sisustustekstiilejä heille valmiiksi rakennettuihin loimiin. Tilaustyönä suunnittelemme ja valmistamme sisustukseen sopivia tekstiilejä yksityisiin ja julkisiin tiloihin. Lisäksi myymme kudottuja tekstiilejä, kuten kaitaliinoja, ja muita käsityötuotteita käsityökeskuksen lahjakaupassa. Tilauksesta luomme myös loimia asiakkaille ja tarvittaessa käymme heidän kotonaan laittamassa loimen kangaspuihin. Suurin osa Suomen 120 käsityökeskuksesta ovat kudontaan erikoistuneita. Kiuruveden käsityökeskuksessa on 20 kangaspuut, niistä erikoispuita ovat damasti- ja paineilmapuut sekä tavallisiin kangaspuihin liitettävä dobby-laite, jonka avulla voidaan kutoa monimutkaista sidontaa vaativia kankaita kahdella polkusella.

Aluksi loimien luominen ja rakentaminen kangaspuihin, mallikappaleiden kutominen sekä tuotteiden viimeistely ovat sopivaa harjoitusta työssäoppijalle, kuten myös kankaanpainantamallien suunnittelu ja valmistus harrastuskäyttöön. Taitojen kartuttua opiskelija voi lisäksi suunnitella loimia sekä kudonta- ja kankaanpainantamalleja myyntitöihin ja valmistaa niitä kutomalla, kankaanpainannalla ja värjäämällä.

Ohjausta ja asiakaspalvelua sekä opetustyötä opiskelijan on mahdollista harjoitella kudonnan ja kankaanpainannan työpajoissa ja erityistekniikoiden mm. huovutuksen, metallilankapunonnan, paju- ja olkitöiden ohjausta lyhytkursseilla. Lapsille ja nuorille järjestetään kesäkursseja ja käsityökeskuksessa toimii Savon Taito –käsityökoulu: kaksi ryhmää kerran viikossa iltapäivisin. Vastaavia taiteenperusopetusta antavia käsityökouluja toimii useimmissa käsityökeskuksissa. Myynti- ja neuvontatyötä työssäoppija saa tehdä käsityökeskuksen lanka- ja lahjakaupassa.

Työssäoppija saa käsityökeskuksessa yksilöllistä ja henkilökohtaista ohjausta, jota työtä me käsityökeskuksen ohjaajat teemme muutenkin.

Olemme kehittyneet työssämme hyväksi ihmistuntijoiksi. Käsityökeskuksessa ohjaustyö on asiakaspalvelua, jossa tarvittavia ominaisuuksia ovat ystävällisyys, auttavaisuus, oma-aloitteisuus, luonnollisuus, asiakkaiden sekä työyhteisön aito ja tasavertainen huomioiminen ja kunnioittaminen.

Odotamme, että työssäoppijasta on meille hyötyä sellaisissa tehtävissä, joita emme itse esimerkiksi kiireen takia ennätä tekemään, mm. kutomaan uusia mallikappaleita ja valmistamaan uusia kankaanpainantamalleja. Haluamme antaa sellaisia tehtäviä, että niistä on puolestaan työssäoppijalle hyötyä hänen ammatillisessa kehittämisessään. Odotamme molempia osapuolia hyödyttävää, tasavertaista vuorovaikutusta.

4.2 Ammattiosaamisen näytöt

Ammattiosaamisen näytöt ovat osa ammatillisen peruskoulutuksen opiskelija-arviointia ja niiden suunnittelua, toteuttamista ja arviointia säätelevät laki ja asetus ammatillisesta koulutuksesta muutoksineen (L 630/1998, L 479/2003, L 601/2005, A 811/1998, A 603/2005) sekä Opetushallituksen määräys (M 32/011/2005) ammatillisten perustutkintojen opetussuunnitelman perusteista.

Ammattiosaamisen näytöillä arvioidaan muun arvioinnin ohella opiskelijan ammatillista osaamista. Ne ovat koulutuksen järjestäjän ja työelämän

yhdessä suunnittelemaa, toteuttamia ja arvioimia työtilanteita tai työprosesseja. Näytöillä pyritään parantamaan ja varmistamaan ammatillisen koulutuksen laatua. Työelämän osapuolet tulevat mukaan arviointiin ja varmistamaan sitä, että opiskelijan saavuttama ammattitaito on sellaista, jota työelämä edellyttää. Ammattiosaamisen näytöt järjestetään ensisijaisesti työssäoppimisjaksolla, jotta opiskelija pääsee osoittamaan osaamistaan aidossa työympäristössä työpaikan tavanomaisissa tehtävissä. Opiskelijalla on mahdollisuus osoittaa käytännön töissä, miten hyvin hän on saavuttanut opetussuunnitelman perusteiden **ammattillisten opintojen keskeisen osaamisen**.

Ammattiosaamisen näytöt sijoittuvat koko koulutuksen ajalle ja ne annetaan kaikista ammatillisista opintokokonaisuuksista. (Ammattiosaamisen näytöt käyttöön 2006, 6) Näitä on esimerkiksi sisustustekstiilien valmistajiksi opiskelevilla yhdeksän, joten käytännössä on yhdistettävä useampien ammatillisten opintokokonaisuuksien näyttöjä samaan näyttöön. Ingmanin käsi- ja taideteollisuusoppilaitoksessa ollaan suunnittelemassa artesaani/sisustustekstiilien valmistaja tutkintoon neljää näyttöä, joista kaksi on mahdollista antaa oppilaitoksessa ja ainakin kaksi työssäoppimisen yhteydessä. Ensimmäisen vuoden näytön kaikki opiskelijat antavat oppilaitoksessa, koska työssäoppiminen alkaa vasta toisena opiskeluvuotena.

4.2.1 Näytön kokeileminen käsityökeskuksessa

Kokeilimme ammattiosaamisen näyttöä osanäyttönä työpaikallani tammikuussa 2006. Käsityökeskuksessa oli työssäoppimassa kaksi opiskelijaa, jotka molemmat suorittivat Kädentaidot ja valmistus opintokokonaisuutta.

Ylä-Savon ammattiopistolta oli työssäoppimassa poikkeuksellisesti ensimmäisen vuoden vaatetuspuolen artesaaniopiskelija. Hänen näyttönsä oli kalalankaloimen luominen, koska tämä työ oli sillä hetkellä oikeasti tehtävänä ja hän oli harjoitellut sitä useammankin kerran työssäoppimisen aikana.

Näyttösuunnitelman kokosimme yhdessä opiskelija, opettaja ja minä työpaikkaohjaajana, listasimme siihen työvaiheet, joihin arvioinnissa kiinnitetään huomiota ja opiskelija arvioi oman ajankäyttönsä, miten kauan häneltä menee tehtävän tekemiseen. Näytön yhteydessä ohjasin opiskelijan laskemaan itse loimen lankaluvun, sitä hän ei ollut aikaisemmin tehnyt, joten se ei vaikuttanut näytön arviointiin. Arvioinnin pohjana käytimme käsi- ja taideteollisuusalan näyttöaineistoa. Arviointikeskustelun kävimme opiskelijan kanssa kahdestaan, niin että hän ensin itse arvioi omaa suoritustaan. Suoritus meni niin kiitettävästi, että arvosanasta olimme täysin yksimielisiä.

Samaan aikaan meillä oli Ingmanin käsi- ja taideteollisuusoppilaitoksesta kolmannen vuoden opiskelija. Hänen tehtävänään oli kutoa kaksiosainen seinätekstiilisarja helmipoiminnalla käsityökeskukselle mallikappaleeksi. Malli meillä oli valmiina, opiskelija suurensi mallin luonnolliseen kokoon, rakensi loimen kangaspuihin, kutoi ja viimeisteli tekstiilit.

Ensimmäisen tekstiilin hän valmisti hyvin ohjatusti. Toisen tekstiilin valmistamisen ajattelimme opettajan ja opiskelijan kanssa sopivan hyvin näyttötehtäväksi – osanäytöksi Kädentaidot ja valmistus opintokokonaisuudesta. Työskentely sujuikin opiskelijalta itsenäisesti ja huomattavasti sujuvammin kuin ensimmäisen tekstiilin tekeminen. Arviointikeskustelussa opiskelija huomioi itsekin työskentelynsä edistymisen.

Kokeilun myötä huomasin, että ammattiosaamisen näyttöjen antaminen työpaikalla onnistuu, kunhan näyttötehtävä on niin osa työpaikan toimintaa, ettei se häiritse tai estä työntekijöiden työntekoa. Ammattiosaamisen näytön ajaksi työpaikkaohjaajan pitää järjestää itselleen sellaista työtä, että pystyy samalla tarkkailemaan näytön antajaa ainakin arvioinninkohteiden osalta. Tai näytön arvioijan on työskenneltävä yhdessä näytön antajan kanssa.

4.2.2 Näytön kokeileminen oppilaitoksessa

Opetusharjoitteluni aikana Ingmanin käsi- ja taideteollisuusoppilaitoksessa suunnittelimme ohjaavan opettajani kanssa osanäyttöä Tuotteen tekninen valmistus ja kädentaidot (20 ov) opintokokonaisuudesta. Ensimmäisen vuoden opiskelijoilla on viimeisenä tähän opintokokonaisuuteen liittyvänä työnä villatuotteen valmistaminen. He ovat harjoitelleet loimien luomista ja kankaiden rakentamista jo useamman kerran. Aluksi syksyllä kalalankaloimen luominen ja rakentaminen kangaspuihin, sitten kokeiluloimet, joihin harjoiteltiin johdettuja sidoksia ja vielä puuvilla- tai pellavaloimet, joihin opiskelijat kutoivat suunnittelemansa pyyhesarjan. Näyttötehtävän pohjana käytimme käsi- ja taideteollisuusalan näyttöaineistoa ja tehtäväksi muotoilimme opiskelijalle loimen luomisen villamateriaalista suunnitelmansa mukaan.

Näyttöympäristönä ensimmäisen vuoden opiskelijoilla on oppilaitoksen kutomo. Arviointikohteista työtehtävän hallintaan listasimme työskentelyyn liittyvät asiat ja työvaiheet, joihin arvioinnissa kiinnitetään huomiota. Arviointikriteerit näyttöaineistossa ovat arvosanoille T1, H3 ja K5. Ingmanin opetussuunnitelmassa ovat arviointikriteerit arvosanoille T1, T2, H3, H4 ja K5, joten laadimme ne viisiportaisesti myös näyttötehtävään.

Esittelin opiskelijoille yhteisesti mitä ammattiosaamisen näytöt ovat sekä niiden käyttöönottamisen ja arvioinnin periaatteita. Näyttökokeilussa oli ajatuksena, että opiskelijoille annetaan ennen näyttöä valmis näyttötehtävä ja sen arvioinnin kohteet ja kriteerit.

Kun perehdyimme enemmän näyttöasiaan, totesimme että järjestettävien näyttöjen täytyy olla laajoja kokonaisuuksia. Tällaisia pieniä osanäyttöjä ei tulevaisuudessa kannata järjestää. Jokaista näyttöä varten täytyy kirjallisena suunnitella näyttötehtävä ja määritellä arvioinnin kohteet ja kriteerit sekä kirjoittaa ylös arviointikeskustelun arvosanat ja niiden perustelut.

Aikamoinen työ, jos yhdeksän ammatillista opintokokonaisuutta näytetään useina osanäyttöinä. Tulimme siihen tulokseen, että yhteen ammattiosaamisen näyttöön täytyy yhdistää useampi opintokokonaisuus.

Ohjaava opettajani Päivi Vanninen onkin suunnittelemassa sisustustekstiilien valmistajiksi opiskelevien perustutkintoon neljää ammattiosaamisen näyttöä. Ensimmäisen opiskeluvuoden oppilaitoksessa annettavan näytön näyttötehtävä on mielestäni järkevää olla kaikille sama. Myöhemmin työssäoppimispaikoissa annettavien näyttöjen suunnitteluun ja tehtävän määrittelyyn on opiskelijan osallistuttava itse enemmän, koska näyttöympäristöt ja –tehtävät saattavat olla hyvinkin erilaisia. Ensimmäisen vuoden ammattiosaamisen näyttö on tavallaan sisäänajo ja harjoitus näyttöjärjestelmään, joten sen on järkevää olla ennalta määritelty ja ohjeistettu opiskelijalle.

4.3 Työssäoppimistehtäviä käsityökeskuksessa

Käsityökeskuksessa on ollut työssäoppimassa käsi- ja taideteollisuusalan opiskelijoita sekä Ohjaus- ja palvelutoiminnan että Kädentaidot ja valmistuksen opintokokonaisuuksilla. Pelkästään näihin liittyvien ammattiosaamisen näyttöjen järjestäminen onnistuu todella helposti.

Ohjaus- ja palvelutoiminnan opintokokonaisuuden osaamistavoitteena on, että opiskelija osaa palvella ja neuvoa asiakkaita heidän tavoitteidensa ja tarpeidensa mukaan siten, että asiakkaat ovat tyytyväisiä. Hän osaa toimia itsenäisesti vuorovaikutustilanteissa. Opiskelija osaa ohjata ryhmätyöskentelyä ja osaa arvioida ohjattavan työskentelyä ja työn tulosta. Hän osaa neuvoa ja näyttää malliksi työsuorituksia, sekä osaa käyttää erilaisia viestintä- ja havainnollistamistapoja. Hän osaa laatia työskentelyn edellyttämiä kirjallisia ja visuaalisia työohjeita, dokumentoida työvaiheita sekä tehdä tuoteselostuksia ja käyttöohjeita. Opiskelija osaa ottaa huomioon tuotevastuun ja kuluttajan oikeudet myynti-, markkinointi- ja neuvontatyössä. Hän osaa toimia vastuullisena ryhmän jäsenenä ja huolehtia osaltaan työympäristön turvallisuudesta, siisteydestä ja viihtyisyydestä. (Ammatillisen peruskoulutuksen opetussuunnitelman perusteet 2001, 65)

Käsityökeskuksessa työssäoppija on suunnitellut käsityökoulun opetusta ennalta laaditun opetussuunnitelman mukaan. Hän on valmistanut mallikappaleen, esimerkiksi keppinuken ja suunnitellut tekemisen lapsiryhmälle sopivaksi. Hän on koonnut tarvittavat välineet ja materiaalit käsityökeskukselta tai tarvittaessa hankkinut muualta ja ohjannut lasten tekemisen yhdessä työpaikkaohjaajan kanssa.

Samantapaisia ohjaustilanteita on järjestetty myös koululuokille, esimerkiksi oppilaat ohjattiin kuvioimaan kankaanpainannalla ekologiset kangaskassit, kun heillä oli koulussa aiheena kierrätys. Ohjaustilanteen suunnittelu, mallikappaleen kehittäminen, valmistus ja sille ohjeen tekeminen sekä tuotteen valmistuksen ohjaus ryhmälle ovat olleet työssäoppijoiden tehtävinä.

Kädentaidot ja valmistus opintokokonaisuuden osaamistavoitteena on, että opiskelija osaa käyttää ja soveltaa ammattitaitoaan sekä kehittää kädentaitoaan niin, että valmiit tuotteet ovat virheettömiä ja työn jälki on viimeisteltyä. Hän tunnistaa ja arvioi käden taidon ja työn jäljen laatueroja. Opiskelija osaa ottaa vastaan rakentavaa ulkopuolista palautetta, arvioida ja korjata omaa suoritustaan. Hän osaa käyttää laitteita tarkoituksenmukaisesti ja vastata niiden huollosta ja säilytyksestä. Opiskelijan osaa kehittää työvaiheita ja menetelmiä niin, että työskentely on joutuisaa, sujuvaa ja vaivatonta. Hän pystyy kehittämään tuoteideoita, osaa työskennellä itsenäisesti ja pystyy perustelemaan tekemänsä ratkaisut.

(Ammatillisen peruskoulutuksen opetussuunnitelman perusteet 2001, 64)

Työssäoppijat ovat valmistaneet käsityökeskukselle mallikappaleita kutomalla heille annetun ohjeen mukaan, sovittaneet mallin oikeaan kokoon, luoneet loimen, rakentaneet kankaan, kutoneet ja viimeistelleet tuotteen sekä ripustaneet sen esille esimerkiksi aiemmin mainitut helmipoimintaseinätekstiilit Kivet tai uuden Verso-ryijyn.

Näistä tehtävistä muotoutuu luontevasti näyttötehtäviä, joissa opiskelija pystyy osoittamaan hallitsevansa opintokokonaisuuden keskeisen osaamisen, kun näyttöympäristönä on käsityökeskus. Mutta minkä opintokokonaisuuksien

näyttöjä olisi mahdollista yhdistää käsityökeskuksella annettaviin näyttötehtäviin?

5 YHDISTETYT AMMATTIOSAAMISEN NÄYTÖT KÄSITYÖKESKUKSESSA

Työpaikkaohjaajan on perehdyttävä ammattiosaamisen näyttöjen tavoitteisiin, arvioinnin kohteisiin ja arviointikriteereihin sekä kerrottava muille työyhteisön jäsenille näytöistä. Työpaikkaohjaaja osallistuu ammattiosaamisen näytön suunnitteluun yhdessä opiskelijan ja opettajan kanssa; hänen on huolehdittava työssäoppimisjakson aikana siitä, että opiskelijalla on mahdollisuus harjoitella näytössä vaadittavaa osaamista tai että hän on aiemmin harjoitellut sitä esimerkiksi oppilaitoksessa. Opiskelija on perehdytettävä käsityökeskuksessa niihin toimintatapoihin, työtiloihin, koneisiin ja laitteisiin, jotka ovat ammattiosaamisen näytön kannalta tarpeellisia, sekä toimipaikan työsuojelu- ja työturvallisuusohjeisiin. Työpaikkaohjaaja havainnoi näytön aikana opiskelijan työskentelyä, antaa ohjausta ja kannustavaa palautetta. Hän osallistuu arviointikeskusteluun ja vaikuttaa omalta osaltaan ammattiosaamisen näytön arvosanaan.

Ingmanin käsi- ja taideteollisuusoppilaitoksen opetussuunnitelman mukaan suoritettavista opintokokonaisuuksista olen yhdistänyt näyttötehtäviin niitä, joiden ammattiosaamisen näyttö on mahdollista toteuttaa Kiuruveden käsityökeskuksessa.

5.1 Kulttuurin soveltaminen sekä Kädentaidot ja valmistus

Kulttuurin soveltamisen (5ov) näytössä esille tuleva keskeinen osaaminen on ammattialan kulttuurin tunteminen ja soveltaminen. Kädentaidot ja valmistuksen (10ov) näytössä keskeinen osaaminen on tuoteidean ja tuotteen kehittäminen sekä korkeatasoisten tuotteiden valmistus.

Kiuruveden Maa- ja kotitalousnaiset, Martat ja käsityökeskus ovat järjestäneet yhteistyössä reilun kymmenen vuoden ajan vanhojen tekstiilien näyttelyitä käsityökeskuksessa. Näyttelyihin on koottu tekstiilejä jäsenien kodeista eri aihepiireittäin ja aikakausittain. Tekstiilit on valokuvattu ja niiden tiedot on tallennettu. Näitä tietoja voisi hyödyntää tässä näytössä.

Käsityötuotteisiin liittyy olennaisesti paikallisuus. Käsityön harrastajat ovat kiinnostuneempia valmistamaan jollain tavoin omaan paikkakuntaan liittyviä tuotteita. Erityisesti valmiiden käsityötuotteiden ostajat haluavat lahjaksi, viemisiksi tai itselleen muistoksi Kiuruvedeltä, paikkakunnasta tai sen historiasta kertovia tuotteita.

5.1.1 Näytön kuvaus

Ammattiosaamisen näytössä opiskelija suunnittelee ja valmistaa perinteisiä käsityötekniikoita ja työmenetelmiä käyttäen ja soveltaen käsityökeskus toimeksiantajanaan Kiuruvedelle sopivan uuden tuotteen harrastuskäyttöön tai myyntiin. Opiskelija perehtyy Kiuruveden käsityökeskuksen tallennettuihin paikallisiin vanhoihin tekstiilimalleihin tai paikalliseen vanhaan tekstiiliin. Opiskelija hyödyntää alan historian tietoa tuotteen tunnistamisessa ja ajoittamisessa sekä uuden tuotteen suunnittelussa ja valmistuksessa. Suunnittelu voi sisältää näytteen tekemisen vanhan tekstiilin yksityiskohdasta. Opiskelija soveltaa työprosessissaan historian ja kulttuurin tuntemustaan sekä käyttää perinteisiä käsityötekniikoita ja työmenetelmiä, mikä tulee esille myös valmiissa tuotteessa. Opiskelija kehittää harrastuskäyttöön tai myyntiin sopivaa tuoteideaa, tuotetta ja valmistuksen laatua.

Opiskelija valitsee yhteistyössä toimeksiantajan kanssa materiaalit, rakenneratkaisut ja työmenetelmät. Työn eri vaiheissa hän vertailee ja arvioi vaihtoehtoisia ratkaisumalleja. Hän tekee kokeiluja ja valintoja niin, että ratkaisut perustellusti sopivat kehitettävään ja toteutettavaan tuotteeseen, ovat esteettisesti ja toiminnallisesti korkeatasoisia sekä vastaavat toimeksiantajan tarpeeseen.

5.1.2 Näyttöympäristö

Ammattiosaamisen näyttö toteutetaan käsityökeskuksessa mahdollisesti yhteistyössä museon kanssa. Tärkeää on se, että opiskelijalla on mahdollisuus osoittaa alan perinteen ja kulttuurin tuntemusta ja soveltamiskykyä. Näytössä tulee olla mahdollisuus kokeilla vaihtoehtoisia valmistus- ja viimeistelytekniikoita sekä valmistusmenetelmiä. Kokeiluja vertailemalla opiskelija voi valita ne menetelmät, joilla saadaan parhaiten toimeksiantajan tarvetta vastaava korkealaatuinen lopputulos.

Kun näyttö järjestetään yhteistyöprojektina, ovat tehtävät usein niin laajoja, että näyttö on hyvä järjestää ryhmä- tai parinäyttönä. Tällaisessa projektissa opiskelija ei välttämättä suorita näyttöä täysin itsenäisesti, vaan kiinteässä yhteistyössä toimeksiantajan kanssa. (Kansallinen ammattiosaamisen näyttöaineisto 2006, 19, 42)

5.2 Tuotteen suunnittelu ja valmistus sekä Kädentaidot ja valmistus

Tuotteen suunnittelu ja valmistus (10 ov) näytössä esille tuleva keskeinen osaaminen on valmistuksen suunnittelu sekä yksittäistuotteen ja sarjavalmistetun tuotteen kannattava valmistus.

Kädentaidot ja valmistuksen (10 ov) keskeinen osaaminen on tuoteidean ja tuotteen kehittäminen sekä korkeatasoisten tuotteiden valmistaminen.

Käsityökeskuksessa tarvitaan koko ajan uusia tuoteideoita. Laadukkaita, käsityökeskuksen asiakkaiden tarpeita vastaaviksi muunneltavia ja viimeistelyjä tuotteita tarvitsemme mallikappaleiksi sekä harrastuskäyttöön että tilaustöiksi. Käsityökeskuksen myymälään tarvitsemme sarjatyötuotteita, pieniä sarjoja esimerkiksi seinätekstiileistä ja pöytäliinoista, suurempia sarjoja esimerkiksi tyynyliinoista ja laudeliinoista. Käsityökeskuksessa valmistettavien tuotteiden tärkeä kriteeri on niiden valmistushinta, harrastajia innostavat aina tekemään edulliset hinnat, ainakin oikea hinta-laatu suhde.

Myyntituotteissa on huolehdittava siitä, etteivät valmistuskustannukset nosta myyntihintaa liian korkeaksi.

5.2.1 Näytön kuvaus

Ammattiosaamisen näytössä opiskelija suunnittelee joko yksittäistuotteen tai sarjavalmistetun tuotteen valmistuksen sekä valmistaa kädentaitoa vaativan tuotteen käsityökeskuksen toimeksiannon tai suunnittelijan luonnosten, teknisten piirustusten tms. pohjalta.

Työn eri vaiheissa opiskelija vertailee ja arvioi vaihtoehtoisia ratkaisumalleja. Hän tekee kokeiluja ja ehdotelmia sekä yhdessä työpaikkaohjaajan kanssa valintoja niin, että käytettävät materiaalit, rakenteet ja työtavat ovat toimivia ja tarkoituksenmukaisia, ne sopivat kehitettävään ja toteutettavaan tuotteeseen, ovat esteettisesti ja toiminnallisesti korkeatasoisia sekä vastaavat käsityökeskuksen tarpeeseen. Opiskelija kehittää tuoteideaa, tuotetta ja tuotteen valmistuksen laatua. Hän valmistaa esteettisesti laadukkaita tuotteita kannattavasti.

5.2.2 Näyttöympäristö

Ammattiosaamisen näyttö voi olla opiskelijan yksilösuoritus tai hän voi toimia käsityökeskuksessa työryhmän jäsenenä, jolloin hän osallistuu työn kannalta olennaisiin suunnittelupalaveriin tai vastaaviin tilaisuuksiin. Opiskelija valmistautuu suunnittelupalaveriin tilanteen edellyttämällä tavalla, esimerkiksi tekemällä suunnitelmia ja kokeiluja, hakemalla näytteitä ja niin edelleen. Näytössä opiskelijalla on mahdollisuus kokeilla vaihtoehtoisia valmistus- ja viimeistelytekniikoita sekä valmistusmenetelmiä. Kokeiluja vertailemalla opiskelija valitsee yhdessä työpaikkaohjaajan kanssa ne menetelmät, joilla saadaan parhaiten käsityökeskuksen asiakkaiden tarvetta vastaava, korkealaatuinen lopputulos. (Kansallinen ammattiosaamisen näyttöaineisto 2006, 27, 42)

5.3 Tekstiilin suunnittelu sekä Tuotteen asiakaslähtöinen valmistus

Tekstiilin suunnittelu (5 ov) ja Tuotteen asiakaslähtöinen valmistus (10 ov) näytössä esille tuleva keskeinen osaaminen on tuotteen muodon, ulkoasun ja valmistuksen suunnittelu ja esittely sekä tuotteen valmistaminen asiakkaan tarpeen mukaan.

5.3.1 Näytön kuvaus

Ammattiosaamisen näytössä opiskelija tekee joko käsityökeskukselle tai käsityökeskuksen asiakkaalle suunnittelutyön, johon sisältyy tuotteen muodon, ulkoasun ja valmistuksen suunnittelua. Opiskelija kehittää ideaa, hankkii tietoa ja keskustele asiakkaan kanssa.

Opiskelija valitsee yhdessä työpaikkaohjaajan kanssa materiaalit ja rakenteet. Hän tekee kokeiluja ja mallikappaleita sekä kuvia suunnitelmista käyttäen tekstiilialalle ominaisia työtapoja ja välineitä. Hän esittelee suunnitelmiaan työn eri vaiheissa. Opiskelija valmistaa tuotteen asiakkaan tarpeen mukaan. Hän vastaa yhdessä työpaikkaohjaajan kanssa valmistukseen liittyvistä toiminnoista, tarjousten ja tilausten tekemisestä, materiaalien hankkimisesta, aikataulun laatimisesta, hinnoittelusta ja laskutuksesta. Opiskelija sopii yhdessä työpaikkaohjaajan kanssa asiakastapaamiset, työn suunnittelu- ja luovutustilaisuudet sekä neuvottelutilanteet. Asiakaskeskusteluissa opiskelija esittää tuotteen ominaisuuksiin, valmistukseen ja käytettäviin ratkaisuihin liittyviä ideoitaan ja asiantuntemustaan sekä suullisesti että luonnoksin, materiaalinäyttein tai muulla tavalla havainnollistaen.

5.3.2 Näyttöympäristö

Tekstiilin ja vaatetuksen ammattiosaamisen näytöt voidaan toteuttaa esimerkiksi pienyrityksissä, kangaskaupoissa, sisustusliikkeissä, teattereissa, käsityökeskuksissa tai oppilaitoksessa. Suunnitteluun sekä kokeilujen ja mallikappaleiden tekemiseen tarvitaan ammattialalle ominaiset työvälineet,

koneet ja laitteet sekä tarkoituksenmukaiset materiaalit ja tarvittaessa tietokone asianmukaisine ohjelmineen.

Asiakassuhde voi muodostua yrityksen tai oppilaitoksen välittämänä, tai opiskelija voi hankkia asiakkaan itse. (Kansallinen ammattiosaamisen näyttöaineisto 2006, 21, 29)

5.5 Tuotteen asiakaslähtöinen valmistus sekä Ohjaus- ja palvelutoiminta

Tuotteen asiakaslähtöinen valmistus (10 ov) näytössä esille tuleva keskeinen osaaminen on tuotteen valmistaminen asiakkaan tarpeen mukaan.

Ohjaus- ja palvelutoiminnan (10 ov) keskeinen osaaminen on alan ohjaus- ja palvelutehtävissä toimiminen.

Kiuruveden käsityökeskuksella on yhteistyötä paikallisen maaseutuyrittäjän kanssa. Hän järjestää kokous- ja koulutustilaisuuksia, joihin on mahdollista yhdistää ohjelmapalveluita kuten yrityksen tyyliin sopivaa elämyksellistä käsintekemistä. Yrittäjä tarvitsisi esimerkiksi kankaanpainannalla tehtävän yksinkertaisen tuotteen, jonka asiakkaat ennättävät valmistaa kahden tunnin aikana. Tuotteen hinnan pitäisi olla edullinen, koska se ja ohjauksesta maksettava tuntipalkka sekä ohjaajan matkakulut lisätään koko tilaisuuden hintaan, johon kuuluu myös ruokailu, kahvi ja tilan käyttö. Opiskelija voisi osallistua tuotteen kehittelyyn yhdessä maaseutuyrittäjä-asiakkaan ja työpaikkaohjaajan kanssa sekä tarvikkeiden hankkimiseen ja valmistuksen ohjaamiseen ryhmälle.

5.5.1 Näytön kuvaus

Ammattiosaamisen näytössä opiskelija valmistaa tuotteen käsityökeskuksen asiakkaan tarpeen mukaan. Hän vastaa yhdessä työpaikkaohjaajan kanssa tuotteen (esimerkiksi kankaanpainantatuotteen) ideoinnista, suunnittelusta ja valmistuksesta, materiaalien hankkimisesta, aikataulun laatimisesta,

huomioiden näiden vaikutuksen hinnoitteluun ja laskutukseen. Opiskelija osallistuu asiakastapaamiseen, työn suunnittelu- ja neuvottelutilanteeseen. Asiakaskeskusteluissa opiskelija esittää tuotteen ominaisuuksiin, valmistukseen ja käytettäviin ratkaisuihin liittyviä ideoita ja asiantuntemustaan sekä suullisesti että luonnoksin, materiaalinäyttein tai muulla tavalla havainnollistaen.

Opiskelija toimii ohjaustilanteessa yhdessä työpaikkaohjaajan kanssa. Hän antaa tietoja tuotteen valmistuksesta, käytöstä, toimivuudesta ja huollosta suullisesti ja/tai kirjallisia ja kuvallisia ohjeita käyttäen. Opiskelija etsii tarvittaessa tietoa kirjallisista tai muista lähteistä ja toimii keskeisten tuotevastuu- ja kuluttajaoikeuksien mukaan.

5.5.2 Näyttöympäristö

Ammattiosaamisen näyttöympäristönä on käsityökeskus ja pienyritys, joissa opiskelija toimii vuorovaikutuksessa käsityökeskuksen asiakkaan ja ohjattavan ryhmän kanssa. Asiakkaan hankkii yleensä työssäoppimispaikka. Näytön aikana opiskelija huolehtii yhdessä työpaikkaohjaajan kanssa yhteydenpidosta asiakkaaseen ja muihin sidosryhmiin. (Kansallinen ammattiosaamisen näyttöaineisto 2006, 29, 44)

5.5 Ammattiosaamisen näytön arviointi

Ammattiosaamisen näytössä arvioija seuraa opiskelijan työskentelyä ja tekee siitä huomioita. Työpaikan edustajan osallistuminen oppilaitoksessa toteutettaviin ammattiosaamisen näyttöihin ei ole aina mahdollista, eikä opettaja voi osallistua kaikkiin työpaikalla toteutettaviin ammattiosaamisen näyttöihin. Koulutuksen järjestäjän hyväksymään opetussuunnitelmaan on kirjattava suunnitelma siitä, miten opintokokonaisuuden ammattiosaamisen näyttö tai näytöt arvioidaan ja mitkä osapuolet näyttöä ohjaavat, seuraavat ja arvioivat. Koulutuksen järjestäjän asettama toimielin hyväksyy

ammattiosaamisen näyttöjen arviointisuunnitelmat. Koulutuksen järjestäjä ja opettaja huolehtivat siitä, että ammattiosaamisen näytön arviointi toteutetaan toimielimen hyväksymällä tavalla.

5.5.1 Arviointikeskustelu

Ammattiosaamisen näytön jälkeen käydään arviointikeskustelu, johon osallistuvat tavallisesti opiskelija, opettaja ja työelämän edustaja.

Arviointikeskustelussa hyödynnetään työssäoppimisen ohjauksessa ja arvioinnissa saatuja kokemuksia. Joissakin tapauksissa arviointikeskustelu voidaan toteuttaa esimerkiksi sähköisellä keskustelufoorumilla. Opiskelijan itsearviointi on olennainen osa näyttöjen arviointia. Arviointikeskustelussa kukin arvioitsija tuo esille arviointinsa perusteluineen. Näiden arviointien sekä mahdollisesti asiakkailta ja muilta työntekijöiltä saadun palautteen pohjalta muodostetaan yhteinen näkemys opiskelijan osaamisesta.

Ammattiosaamisen näyttöä arvioivien opettajien ja työelämän edustajien tulee olla kyseisen ammattialan asiantuntijoita, jotka toimitin on määrännyt tehtävään. Opiskelijaa arvioidaan suhteessa ennalta asetettuihin tavoitteisiin, ja hänen osoittamaansa **osaamista verrataan ennalta määriteltuihin arvioinnin kohteisiin ja arviointikriteereihin.**

Arvioinnin kohteet ammattiosaamisen näytöissä ovat

- työprosessin hallinta
- työtehtävän hallinta (työmenetelmien, välineiden ja materiaalin hallinta)
- työn perustana olevan tiedon hallinta
- työturvallisuuden hallinta
- kaikille aloille yhteinen ydinosaaminen
- yhteiset painotukset.

Kansallisessa ammattiosaamisen näyttöaineistossa (2006) luvussa 3 on konkretisoitu käsi- ja taideteollisuusalan perustutkinnon näyttöjen arvioinnin kohteet ja arviointikriteerit opintokokonaisuuksittain. Arviointikriteerit on määriteltä kohteittain tasoille T1, H3 ja K5. Ammattiosaamisen näytöt

arvioidaan käyttäen samaa arviointiasteikkoa kuin muussakin opiskelijan arvioinnissa: T1, T2, H3, H4 ja K5 (A 603/2005).

Työn perustana olevan tietopohjan hallinnasta tehdään huomioita työsuorituksen aikana. Mikäli tietopohja ei tule työskentelystä selkeästi esille, se selvitetään tarkentavilla kysymyksillä työn lomassa tai arviointikeskustelussa.

(Kansallinen ammattiosaamisen näyttöaineisto 2006, 3)

5.5.2 Arvosanan antaminen ja arviointitiedon tallentaminen

Näytön arvioinnit tallennetaan opintokokonaisuuksittain ja arvioinnin kohteittain. Nämä arvioinnit toimivat perustana opintokokonaisuuden ammattiosaamisen näytön arvosanalle. Jokaisesta ammatillisten opintojen opintokokonaisuudesta annetaan arvosana. Opintokokonaisuuden ammattiosaamisen näytön arvosana perusteluineen on tallennettava ja merkittävä näyttötodistukseen. Kun arviointitiedot tallennetaan, arviota voi tarvittaessa perustella myös jälkikäteen. Erityisen tärkeää arviointiin palaaminen on silloin, kun opintokokonaisuuden keskeinen osaaminen osoitetaan useammassa ammattiosaamisen näyttötilanteessa (ammattiosaamisen osanäyttöinä). Näyttöjen arviointi on haasteellista myös silloin, kun yhden ammattiosaamisen näyttötilanteen aikana osoitetaan kahden tai useamman opintokokonaisuuden osaamista (yhdistetty näyttö). Näissä tilanteissa arvioinnin kohteet on pystyttävä erottelemaan ja tallentamaan opintokokonaisuuksittain. Arviointitiedon tallentamisesta vastaa opettaja.

Arviointiin tulee tallentaa ainakin seuraavat arviointikeskustelussa esille tulevat asiat:

- ammattiosaamisen näytön antaja
- näytettävä opintokokonaisuus tai opintokokonaisuuden osa
- ammattiosaamisen näytön toteuttamispaikka
- kuvaus ammattiosaamisen näytön sisällöstä

- arvioijien yhteisnäkemyksen pohjalta annetut arvosanat arviointikohteittain
- perustelut ammattiosaamisen näytön arvosanan muodostumiselle opintokokonaisuuksittain
- perustelut ammattiosaamisen näytön arvosanan muodostumiselle silloin, kun näyttö muodostuu osanäytöistä
- näytön täydentäminen tai uusiminen sellaisessa tapauksessa, jossa ei vielä ole saavutettu vähintään tyydyttävän tason osaamista
- opiskelijan kehitettävät osaamisalueet
- arviointiin osallistuneiden allekirjoitukset.

(Kansallinen ammattiosaamisen näyttöaineisto 2006, 4)

6 AMMATTIOSAAMISEN NÄYTTÖJEN VAIKUTUS TYÖSSÄOPPIMISEEN

6.1 Koulutuksen ja työelämän yhteistyö

Ammattiosaamisen näyttöjen myötä työelämä pääsee entistä enemmän osallistumaan koulutuksen kehittämiseen; työpaikat pääsevät vaikuttamaan opiskelijoiden taitoihin jo opiskeluvaiheessa. Työelämästä puolestaan saadaan tietoa opetuksen kehittämiseen ja opetuksen sisältöjen sovittamiseen työelämän tarpeisiin. Näyttöjen myötä opetussuunnitelmia on sovellettava joustavammin, koska saman opintokokonaisuuden näyttöympäristöt ja –tehtävät voivat olla hyvinkin erilaisia eri opiskelijoilla. Annettujen ammattiosaamisen näyttöjen kuvaukset näyttötodistuksessa helpottavat työelämää uusien työntekijöiden rekrytoimisessa ja opiskelijoita itsensä työllistämässä.

Koulutuksen ja työelämän erilaiset käsitykset omalla alalla tarvittavasta ammattitaidosta ja opiskelijalta edellytettävästä osaamisesta saattavat luoda paineita esimerkiksi näyttöjen arviointiin. Oppilaitoksessa pyritään ammattitaidon laaja-alaisuuteen ja työelämän edustaja saattaa tarkastella alaa

suppeasti oman ammattinsa ja omien työtehtäviensä kautta. Työelämän edustajilla ei ole useinkaan riittävästi tietoa muista arviointimenetelmistä, eikä käsitystä opiskelijan arvioinnista kokonaisuutena. Näyttöjen myötä opettajan on pidettävä entistä enemmän yhteyttä työpaikkoihin ja tarvitaan entistä tehokkaampia ohjaus- ja perehdyttämistoimia niin työpaikkaohjaajille kuin koulutuksessa oleville opiskelijoillekin. Tavoitteena on, että kaikki näyttöihin liittyvät asiat ovat jo etukäteen työpaikkojen ja opiskelijoiden tiedossa ja niistä keskustellaan. Ohjaukseen kuuluu arviointiperiaatteiden selventäminen. (Vehviläinen 2004a, 71-72)

6.2 Ammattitaidon työelämävastaavuus

Ammattiosaamisen näytöt ja niihin valmistautuminen lisäävät mielestäni opiskelijan

- yleisiä opiskelutaitoja, valmiutta oman osaamisen arviointiin, uusien asioiden oppimiseen ja oman opiskelun suunnitteluun
- itsetuntemusta, osaamisen todellinen taso paljastuu opiskelijalle itselleen selkeämmin kuin perinteisillä arviointimenetelmillä (Vehviläinen 2004a, 43)
- ammatti-identiteettiä ja ammattiylpeyttä, kykyä soveltaa aiemmin sovittuja asioita
- ammattitaitoa, koska opiskelijoille annetaan vaativampia tehtäviä työssäoppimispaikoissa,
- työntekoon liittyviä taitoja, kuten työhön liittyvien rutiinitehtävien hallintaa ja toisaalta kykyä selvittää vaihtelevista työtehtävistä
- ammattitaidon ns. metataitoja, kuten yhteistyötaidot, itseluottamus, oma-aloitteisuus, viestintätaidot, motivaatio

Jukka Vehviläisen tekemän Ammattiosaamisen näytöt – kokemuksia, asenteita ja ennakko-odotuksia (2004b, 56) tutkimuksen mukaan

ammattiosaamisen näyttöjen myötä opiskelijoiden ammattitaidon uskotaan kehittyvän enemmän alan vaatimusten mukaiseksi ja työelämän antaman palautteen vaikuttavan ammatilliseen opetukseen ja opetussuunnitelmiin. Opiskelijat tulevat aikaisemmin tietoisiksi työelämän edellyttämistä **monipuolisista** vaatimuksista ja näytöt lisäävät opiskelijoiden varmuutta oman ammatinvalinnan oikeellisuudesta sekä varmistavat soveltuvuutta alalle.

Tieto edessä olevasta näytöstä saa eri osapuolet toimimaan tavoitteiden mukaisesti. Näytöt ja niiden arviointi ohjaavat työssäoppimista, koska näytettäviä asioita on saatava opiskella ennen näyttöä. Tämän takia työpaikoilla on mietittävä entistä tarkemmin, minkälaisia työtehtäviä opiskelijan olisi syytä tehdä. (Vehviläinen 2004a, 40) Näytönhän pitää olla sellainen työtehtävä ja kokonaisuus, joka työpaikalla on olemassa muutenkin. Ilman näyttöä saattaisi käydä niin, ettei vastaavaa tehtävää annettaisi opiskelijoiden tehtäviksi. Opiskelijoiden oppimiseen panostetaan enemmän.

6.3 Toiminnan ja oman ammattiroolin arviointi

Työssäoppimisen kaikki osapuolet - työpaikkaohjaaja, opettaja ja opiskelija – arvioivat omaa toimintaansa systemaattisemmin. Opiskelijan näyttösuorituksessa arvioidaan myös opettajan ammattitaitoa, opiskelija on näyttöä antaessaan tavallaan opettajan ”näyttö”. Näytöt vaikuttavat myös työpaikkaohjaajan itsearviointiin. Työntekijäkin reflektoi omaa ammattitaitoaan, kun näyttötehtävät suunnitellaan työpaikan tehtävistä käsin. Näytöissä ei arvioida pelkästään opiskelijan ammattitaitoa, vaan laajemmin ammattitaitoa ja työtehtäviä. Näyttöjen kolmikantainen ja julkinen arviointi asettaa kaikkien arviointiin osallistuvien osaamisen arvioinnin kohteeksi. (Vehviläinen 2004a, 71)

Olen huomannut, että jo työssäoppimisen myötä olen tarkastellut omaa työtäni ja toimintaani kriittisemmin ja kokonaisvaltaisemmin. Kun olen pyrkinyt laadukkaaseen työssäoppijan ohjaamiseen, olen lisännyt myös oman

työntekemiseni laatua. Oman toiminnan ja sen seuraamusten tutkiminen eli **reflektiivinen työkäytäntö** on vastakohta mekaaniselle, usein tiedostamattomalle toiminnalle. Jokaisen työntekijän toimintatapaa ja päätöksentekoa, koko käyttäytymistä, hallitsevat henkilökohtaiset ajatukset, uskomukset ja ennakko-olettamukset; hänen toimintateoriasensa eli käyttöteoriasensa. Käyttöteoria on suurelta osin meidän jokaisen persoonallisen kokemuksellisen oppimisen tulos. Se on syntynyt erilaisten kokemusten ja tapahtumien seurauksena; kuuntelemalla, lukemalla ja katselemalla toisten toimintaa ja sekoittamalla nämä omaan arvomaailmaan. Se sisältää niitä ajatuksia, ideoita ja olettamuksia, joiden mukaan ajattelemme, miten kussakin tilanteessa toimitaan. (Ojala 2000, 87-88) Käyttöteorian tiedostaminen auttaa ymmärtämään omaa käyttäytymistä ja muuttamaan sitä.

7 POHDINTAA

Oppilaitoksissa pyritään sisällyttämään näyttöihin laajoja kokonaisuuksia, mikä tuntuukin perustellulta. Ammattiosaamisen näyttöön sisältyy paljon etukäteen valmistelua ja valmistautumista, näyttötehtävän laatiminen ja arviointikohteiden ja -kriteerien konkreettinen määrittely juuri kyseiseen tehtävään. Kansallisen näyttöaineiston arviointikriteerit ovat niin yleisellä tasolla. Näyttö pitää suunnitella etukäteen yhdessä opiskelijan kanssa. Näyttötilanteessa opiskelijan työskentelyä täytyy seurata ainakin arviointikohteiden osalta, ohjata ja tukea opiskelijaa tarvittaessa. Lopuksi arviointikeskustelu ja opiskelijalle palautteen antaminen vie oman aikansa. Opettajan työtä on sen jälkeen arvosanojen ja perustelujen ylös kirjaaminen sekä lopullisesta arvosanasta päättäminen. On hyvä, että opettaja päättää näytön lopullisen arvosanan ja toimii siten arvioinnin laadun varmistajana. Arvioitavaksi on todella löydettävä se keskeisin osaaminen jokaisesta opintokokonaisuudesta, koska näyttöjä annetaan erilaisissa työssäoppimispaikoissa ja työpaikkaohjaajat ovat eritavoin arvioinnista ajattelevia ihmisiä. Olen miettinyt, että antavatko

työpaikkaohjaajat liian hyviä arvosanoja. Opettajilla on haasteellinen tehtävä varmistaa, että kaikki opiskelijat arvioidaan tasapuolisesti.

Olen suunnitellut käsityökeskuksessa toteutettavia ammattiosaamisen näyttötehtäviä hiukan ristiriitaisin ajatuksin. Suunnittelemani näyttötehtävät ovat mielestäni niin laajoja kokonaisuuksia toisen asteen opiskelijalle, ettei niiden suorittamista täysin itsenäisesti voi edes vaatia. Sen takia olenkin suunnitellut, että niissä työskennellään yhdessä työpaikkaohjaajan ja muiden käsityökeskuksen neuvojien kanssa.

Työssäoppimisjakson pitäisi olla tarpeeksi pitkä, minimissään neljä viikkoa, että opiskelija oppii työpaikan käytännöt ja osaa toimia työpaikalla oma-aloitteisesti ja itsenäisesti. Suunnittelemiini näyttötehtäviin valmistautumiseen tarvitaan tätä pidempi työssäoppimisaika. Työssäoppimisen ja ammattiosaamisen näyttöjen arvioinnissa pitää mielestäni huomioida: työssäoppimisjakson pituus, monettako vuotta opiskelija opiskelee ja onko kysymyksessä nuori vai aikuinen, jolla on enemmän kokemusta työstä ja elämästä yleensäkin.

Ammattiosaamisen näytössä opiskelijan pitää saada näyttää **osaamistaan** eikä osaamattomuuttaan. Näyttötehtävien laatiminen työpaikoilla tulee olemaan haasteellinen tehtävä. Tehtävät pitää laatia jokaiselle opiskelijalle erikseen, juuri hänen osaamisensa huomioiden. Opiskelija itse on ratkaisevassa roolissa, kun näyttötehtävää suunnitellaan hänelle itselleen sopivaksi. Näytöt lisäävät opiskelijoiden itsetuntemusta ja selkeyttävät käsitystä omasta osaamisesta ja ammattitaidosta, mihin pyrkiä. Aika näyttää, miten tämä työpaikoilla käytännössä onnistuu. Kokemus luo varmasti hyviä ”ammattiosaamisen näyttö malleja”, joita opettajat ja työpaikat pystyvät hyödyntämään suunnittelussa.

8 LÄHTEET

Ammatillisen peruskoulutuksen opetussuunnitelman perusteet, Käsi- ja taideteollisuusalan perustutkinto 2001, Opetushallitus

Ammattiosaamisen näytöt käyttöön 2006, Opetushallitus

Kansallinen ammattiosaamisen näyttöaineisto, Käsi- ja taideteollisuusalan perustutkinto 2006, Opetushallitus

Ojanen, S. 2000, Ohjauksesta oivalukseen, Ohjausteorian kehittelyä, Saarijärvi, Palmenia-kustannus

Onnismaa J., Pasanen H., Spangar T. (toim.) 2004, Ohjaus ammattina ja tieteenalana 3, Juva, PS-kustannus

Suojanen, U. 1993, Käsiyökasvatuksen perusteet, Porvoo, WSOY

Tekstiilin ja vaatetuksen suunnittelun ja valmistuksen koulutusohjelma / artesaani, sisustustekstiilien valmistaja 2005-2008, Ingmanin käsi- ja taideteollisuusoppilaitoksen opetussuunnitelma

Vehviläinen J. 2004a, Ammattiosaamisen näyttöjen vaikutukset ammatillisen koulutuksen laatuun, Vantaa, Opetushallitus (pdf)

Vehviläinen J. 2004b, Ammattiosaamisen näytöt – kokemuksia, asenteita ja ennako-odotuksia, Vantaa, Opetushallitus (pdf)

Väätäinen, M. 2006, Minä – kädentaitojen opettajaksi, Kehittämishankeraportti, Jyväskylän ammattikorkeakoulu, Ammatillinen opettajakorkeakoulu

Ylä-Savon käsi- ja taideteollisuus ry:n toimintakertomus, 2005

<http://www.annaq.com>

<http://www.ingmanedu.fi/teva.html>

<http://www.edu.fi/tonet/fin/tyonantaja/index.html>